

habet quoad Ontologiam, quæ inter ipsas metaphysicas scientias prima existit, et aliarum radix et fundamentum. Ut ergo cum D. Thoma loquamur, (1) «quia parvus error in principio, magnus est in fine... ens autem et essentia sunt quæ primo in intellectu concipiuntur, ideo primo, ne ex eorum ignorantia errare contingat, ad horum difficultatem aperiendam, dicendum est quid nomine essentiæ et entis significetur.» Ontologiam igitur quatuor capitibus absolvemus, in quorum primo, disseremus de ente in communi ejusque principiis; in secundo, de entis proprietatibus; in tertio, de entis causis; in quarto, de præcipuis entis speciebus.

CAPUT PRIMUM.

DE ENTE AC EJUSDEM PRINCIPIIS.

ARTICULUS PRIMUS.

De notione entis.

Prænotanda :

1.º *Ens* in communi dicitur, *id quod habet vel potest habere esse*. Ex quo duo colliguntur: 1.^m ens dici vel denominari ab *esse*, ac proinde juxta modos et significata *essendi*, esse modos et significata entis: 2.^m ens, sub communissima ratione acceptum, nec ens *actu existens*, nec ens mere *possibile*, sed utrumque simul complecti.

2.º Porro, quia ens denominatur et dicitur ab *esse*, triplicem significationem obtinet, juxta triplicem significationem *esse*; quod quandoque significat modum *essendi objective* tantum in anima cogitante, ut contingit in entibus rationis: quandoque significat nexum aut repugnantiam inter extrema propositionis, sive hæc extrema aliquid reale sint, vel secus, ut in hæc: *cæcitas est malum quoddam*: quandoque significat *existentiam* realem vel ordinem ad ipsam. Ergo ens communissime acceptum, dispesci debet in *ens ratio-*

(1) *Opus. De ente et essentia* Prof.

nis, ens logicum, ac ens reale. Hocce postremum Ontologia considerat, ipsique adaptatur entis tradita notio qua dicitur, *id quod habet vel potest habere esse*; etenim *esse*, sumitur hic pro existentia reali et actuali.

5.º Est igitur ens veluti concretum quoddam, formam, nempe, existentiam realem, et subjectum ejus, nempe, essentialiter, simul significans. Unde nomen ens potest quoque accipi pro essentia sola, ut si dicam: *mundus qui a Deo potest creari diversus ab isto, est ens*: ubi *ens* pro sola essentia accipitur, facitque hunc sensum: *est res cui non repugnat esse*, tuncque dicitur ens sumi *nominaliter*. Si vero essentia concipitur prout subest actuali exercitio existendi, tunc dicitur sumi per modum *participii* verbi *sum es*. Cum ergo loquimur de ente in communi, aut ipsum de aliquo enuntiatur, accipiendum est de ente sumpto nominaliter, seu prout significat essentialiter quidem existentiam actualis, sed cum præcisione ab hujus exercitio. Quibus prælibatis sit

THESIS 1.^a

Ens, si nominaliter sumitur, constituit prædicatum essentialiter rerum omnium; si vero sumatur per modum participii, non nisi de Deo essentialiter prædicatur.

Prob. 1.^a pars. *Ens* nominaliter sumptum, significat ipsam essentialiter rei cui non repugnat habere existentiam; atqui essentialiter rei de re prædicatur essentialiter, quippe nihil est magis intimum ac essentialiter rei quam ipsa ejus essentialiter: ergo.

Prob. 2.^a pars. Quod essentialiter de aliquo prædicatur, necessario et immutabiliter ei inest; quoniam rerum essentialiter sunt necessaria et omnino immutabiles; atqui necessario et immutabiliter actu existere, soli Deo convenit; quippe solus Deus necessario et a se existit, omnia vero creata, ab ipso recipiunt esse, et producantur in esse ab alio: ergo.

THESIS 2.^a

Ens, nec est genus logicum, nec contrahitur ad inferiora per differentias logicas, sed per modos exprimendi realitatem et essentialiter rerum.

Prob. 1.^a par. Genus logicum univoca ratione prædicatur de inferioribus, ita ut ratio communis per nomen genericum significata, æquali modo inferioribus congruat: sic, v. gr. realitas actu significata per nomen *animal*, æquali modo in homine, in leone, bove etc. reperitur. Atque ratio entis ad inferiora non descendit secundum rationem eandem; alio quippe modo et sensu ens dicitur de Deo, qui est ipsum esse essentialiter; et aliter de creaturis, quæ esse ab alio recipiunt et participant: ergo ens de inferioribus univoco non prædicatur, ac proinde genus logicum non constituit.

Prob. 2.^a pars. Differentiæ propriè dictæ, quæ genus logicum contrahunt, debent esse extra conceptum seu rationem communem generis contrahendi et determinandi, sicut rationalitas, ex. c. est extra conceptum animalis, cum conceptus animalis, sit omnino independens a conceptu rationalis; quinimmo, animal sine rationalitate existere possit. Atqui nulla differentia invenitur extra rationem et conceptum entis: siquidem, quæcumque assignetur differentia, vel est nihil, vel es aliquid reale: si primum, nequit ens contrahere aut determinare: si secundum, jam non est extra conceptum entis, sed hunc potius continet et exprimit, quia quidquid reale est, *ens* est: ergo.

Tertia pars ex dictis infertur. Nam si ens essentialiter includitur in omnibus naturis et realitatibus, quæcumque illæ sint, nec per differentias ullas extra ejus conceptum positas contrahi potest, necessario consequitur, ipsum, eateenus ad inferiora descendere ac per illa determinari, quatenus hujusmodi naturæ inferiores, *hoc* vel *illo* speciali modo expriment eandem communem rationem entis, quæ in omnibus necessario includitur, ac de omnibus essentialiter prædicatur.

Corollaria:

Primum. Ergo ens definitioni propriè dictæ non subest. Definitio enim propriè dicta, rem definitam revocat ad conceptus universaliores et simpliciores; ens autem est conceptus omnium universalissimus ac simplicissimus. Attamen, definitioni improprie dictæ subest, quatenus declarationem aliquam et explicationem terminorum suscipit.

Secundum. Ergo notio objectiva entis est maxime perspi-

cua, et prima quoad intellectum. Siquidem, experientia ipsa teste, quisque in seipso percipit, se claram notionem entis in communi habere, ac dum objectum aliquod percipimus, statim perspicue percipimus illud esse *ens*, quamvis simul penitus ignoremus ipsius naturam et attributa. Exinde jure merito docet D. Thomas, ens non solum esse primum cognitum ab intellectu, sed ad alias notiones præsupponi, tanquam fundamentum et conditionem ipsarum. «In prima operatione, (*intellectus*) (1) est aliquid primum, quod cadit in conceptione intellectus, scilicet, hoc quod dico *ens*; nec aliquid hac operatione potest mente concipi, nisi intelligatur ens.»

Tertium. Ergo merito docebant Scholastici, ens analogice tantum de inferioribus prædicari. Quandoquidem, si nec genus logicum est, nec per differentias contrahi potest, ejus ratio objectiva, non una et eadem est perfecta similitudine in inferioribus de quibus prædicatur, sed una et eadem propter similitudinem tantum imperfectam, ex comparatione, respectu, aut proportione aliqua. Sic, quamvis entis ratio tribuatur Deo et creaturis, at diverso gradu et sensu id locum habet; quia Deo, quatenus est ipsum esse purum et a se existens; creaturis vero, quatenus sunt essentie seu naturæ quæ habent aut possunt recipere esse. Similiter, in ipsis creaturis, substantia dicitur ens, quatenus est in se et per se sine dependentia ab accidente; sed accidens, dum dicitur ens, et ens includit dependentiam et relationem necessariam quoad substantiam. Unde et substantia definiri potest absque respectu ad accidens; at hoc nequit definiri, quin definitionem ejus ingrediatur respectus et dependentia a substantia. Ergo notio subjectiva entis, dum substantiæ et accidenti tribuitur, non eadem, sed quadantenus solum similis sive analogica existit.

Quartum. Ergo notio entis est notio transcendentalis. Transcendentalis enim notio ea dicitur, quæ includitur in omni re. Ens autem, ex dictis, ejus est conditionis, ut reperiatur imbitum in quavis formalitate aut gradu cujuscumque realis naturæ. Sic, ex. c. homo vere dicitur *ens*, qua *animal*,

(1) *Metaphys.* lib. 4.º, lect. 6.^a

qua *rationalis*, qua *substantia*, etc. Nulla enim positiva realitas in homine, aut in quavis alia natura adinveniri potest, quæ subterfugiat rationem entis.

SOLVUNTUR OBJECTIONES.

Objic. 1.º Si ens esset analogum respectu Dei et creaturæ, non possemus creaturas concipere, quin prius natura conciperemus Deum; quod tamen secus accidit: ergo. Prob. ant. Eatenus ens diceretur analogum quoad Deum et creaturas, quatenus ratio entis perfecte et absolute invenitur in Deo, in creaturis vero imperfecte et cum dependentia a Deo, quod quidem pertinet ad analogiam attributionis: sed in analogis attributionis, minus analogatum non concipitur nisi prius aut saltem, simul, concipiatur majus analogatum, sicut patet in medicina, quæ non concipitur, qua *sana*, nisi prius aut simul concipiendo sanitatem animalis: ergo.

Resp. Dist. ant. Non possemus concipere creaturas *sub ratione creaturæ*, quin prius, etc. conc. quatenus entia, seu præcise *sub ratione entis*, neg. Et ad prob. dist. ant. In analogis attributionis minus analogatum non concipitur, nisi prius concipiatur majus analogatum, *si minus analogatum recipiat denominationem analogam ex forma ipsi extrinseca*, conc. *si recipiat ex forma ipsi inhærente*, neg. Quamvis creaturæ, quæ tales, concipi nequeant, quin prius, vel simul natura Deus cogitetur, quia nomen hocce necessariam relationem includit ad Creatorem; attamen, si creaturæ spectentur præcise quatenus *entia* sunt, mentis considerationi objici possunt cum præcisione a Deo: possum enim considerare entitatem et naturam hominis, nihil cogitans de Deo, quantumvis hominis entitas nequeat in rerum natura existere nisi præsupposita Dei existentia. Quod autem additur, minus analogatum non concipi sine principali, hoc tantum locum habet quando minus analogatum, tale denominatur, per respectum ad formam vel entitatem extra ipsum existentem, prout contingit in medicina, quæ *sana* dicitur per respectum ad sanitatem, quæ in animali existit. Ast vero creatæ res, entia denominantur, non per entitatem quæ est in Deo, sed ratione entitatis propriæ quæ ipsis inest; dicitur tamen res creata minus analogatum, quatenus imperfectius quam Deus

suscipit rationem et realitatem entis. Ex quo infertur etiam, ens complecti utrumque genus analogiæ; *attributionis*, quatenus creatura respectu Dei, et accidens respectu substantiæ, minus principaliter ac imperfecte rationem communem participant: *proportionis*, quatenus ratio entis omnibus interne inest, quod proprium est analogis proportionis.

Objic. 3.º Deum perfecte cognoscimus secundum rationem entis, siquidem demonstramus Deum esse: ergo ratio entis, saltem quoad nos, eadem est quoad Deum et creaturas. Prob. cons. Deum cognoscimus per creaturas et ex creaturis, ipsi, nempe, tribuendo perfectiones quas in his videmus: ergo ratio entis quam Deo tribuimus, eadem est cum ea quam in creaturis detegimus.

Resp. Dist. ant. Deum perfecte etc. *quoad certitudinem cognitionis*, conc. *quoad penetrationem ejus esse et realitatis*, neg. Similiter dist. ant. prob. Ipsi tribuendo perfectiones quas in creaturis videmus, *ita ut concipiamus eodem modo existere in Deo et creaturis*, neg. *diverso gradu*, conc. Deum realiter existere, ac proinde esse *ens*, certo cognoscimus ac perfecte demonstramus; at non idcirco penetramus infinitam perfectionem quam esse divinum continet. Scimus tamen, hujusmodi Dei *esse*, perfectius existere ac infinite distare ab *esse* creato, ac proinde non univoce, sed analogice tantum cum eo convenire. Quod idem, aliis perfectionibus quæ in creaturis observantur, accommodatur. Ex perfectionibus creaturæ assurgimus quidem ad perfectiones Dei; at simul judicantes, has perfectiones, non ejusdem, sed potius diversæ rationis esse in Deo et in creaturis.

SCHOLIUM.

Notum est ontologismi adsecclas, systema hocce, ut plurimum, superstruere tanquam fundamentali principio, communi illi effato quod D. Thomas tuetur, nempe, *ens esse primum cognitum ab intellectu*, ejusque notionem cunctis aliis in mente hominis præsupponi. Ex quo colligunt ontologi, Deum, qui est primum et absolutum ens, esse primum et immediatum objectum humani intellectus, ex cujus intuitionem procedit ad reliquas notiones rerum capessendas. Ast vero hic, ut sæpe alias contingit, magnus error exurgit ac